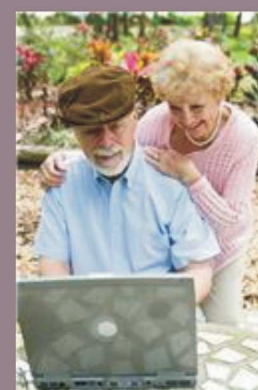
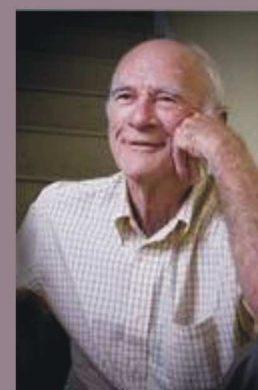
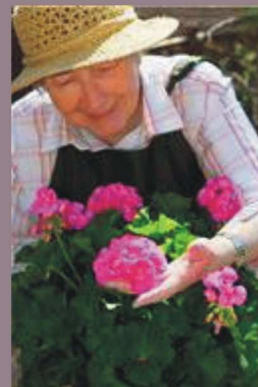

Urząd Statystyczny w Warszawie
ul. 1 Sierpnia 21, 02-134 Warszawa
tel.: 22 464 20 85 faks 22 846 78 32
e-mail: InformatoriumUSWAW@stat.gov.pl <http://www.stat.gov.pl/warsz>

MIEDZYNARODOWY
RÓK STATYSTYKI

**SENIORZY
W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM
W ŚWIECIE WYNIKÓW
NARODOWEGO SPISU LUDNOŚCI
I MIESZKAŃ 2011**

**Mazowiecki Ośrodek Badań Regionalnych
2013**

***„Jeżeli dzieciństwo i młodość są czasem,
w którym człowiek stopniowo uczy się
człowieczeństwa i rozpoznaje swoje możliwości,
to starość jest szczególną wartością,
ponieważ łagodząc namiętności pomnaża mądrość
i służy dojrzałymi radami.
Jest to czas szczególnie nacechowany mądrością.”***

Papież Jan Paweł II - „ List do Ludzi Starych”

WPROWADZENIE

W strukturze społeczeństwa Unii Europejskiej zachodzą niekorzystne zmiany, obserwowany jest proces starzenia się populacji. W odpowiedzi na to demograficzne wyzwanie przed jakim stoją wszystkie państwa członkowskie, Unia Europejska ogłosiła rok 2012 Europejskim Rokiem Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej. Celem ogólnym Roku Europejskiego było ułatwienie powstania kultury aktywnego starzenia w Europie w oparciu o społeczeństwo otwarte na wszystkie grupy wiekowe. Obywatele Europy żyją coraz dłużej i są coraz zdrowsi, więc rządy państw europejskich szukają nowych rozwiązań, dzięki którym osoby starsze będą mogły bardziej angażować się w życie społeczeństwa i pozostaną aktywne.

Problem ten w coraz większym stopniu dotyczy ludności Polski. O jego wadze świadczy fakt, że 27 sierpnia 2012 r. został przyjęty Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012–2013. Program promuje działania mające na celu podtrzymanie aktywności osób starszych i zapewnienie ich udziału w życiu społecznym oraz działania ukierunkowane na osoby o ograniczonej samodzielności. Celem Programu jest poprawa jakości i poziomu życia osób starszych dla godnego starzenia się poprzez aktywność społeczną. Program ma przyczynić się do pełniejszego korzystania z potencjału społeczno-zawodowego osób starszych, aby mogły one pełnić różne role społeczne w życiu publicznym¹.

Te negatywne trendy demograficzne dotyczą również Mazowsza. Województwo mazowieckie mimo największego wśród pozostałych województw potencjału demograficznego, również ma do czynienia z problemem starzenia się społeczeństwa i rosnącą populacją osób starszych. Stąd celem niniejszego opracowania jest przedstawienie sytuacji seniorów na Mazowszu w oparciu o dostępne dane statystyczne.

Dane o stanie, strukturze, aktywności ekonomicznej ludności opracowano na podstawie wyników Narodowego Spisu Ludności i Mieszkań 2011 według stanu w dniu 31 marca 2011 r. Analizę wzbogacono danymi za 2011 r. pochodzącymi ze sprawozdawczości bieżącej oraz z prognozy demograficznej na lata 2008-2035 opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny (informacje dostępne na stronie internetowej GUS). Na potrzeby analizy osoby starsze definiuje się jako osoby w wieku 60 lat i więcej.

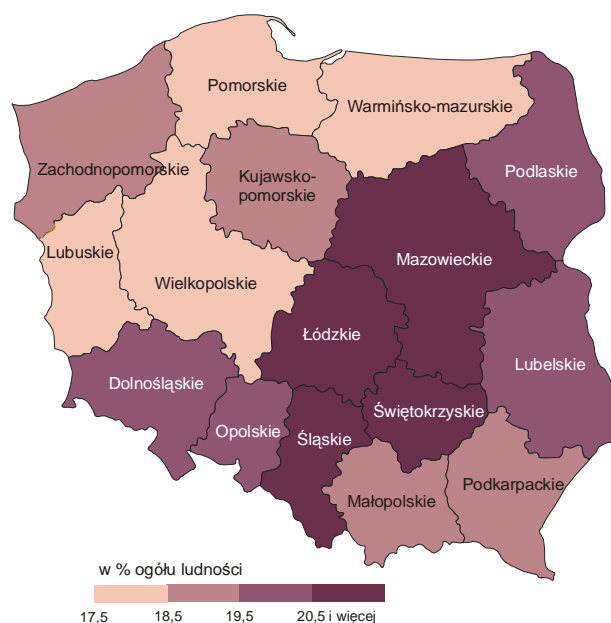
¹ Za Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2012-2013, załącznik do uchwały nr 137 Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 2012, s. 19.

CHARAKTERYSTYKA OSÓB STARSZYCH W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ

Według danych Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w roku 2011 w województwie mazowieckim w dniu 31 marca zamieszkiwało 1085,2 tys. osób w wieku powyżej 60 lat, czyli 20,6% ogółu ludności Mazowsza. Od ostatniego spisu powszechnego, tj. od dnia 20 maja 2002 r. liczba ludności tej grupy wiekowej zwiększyła się o 136,7 tys. osób. W roku 2002 zbiorowość ta liczyła 948,5 tys. osób i stanowiła 18,5% ogółu ludności. Większość seniorów – 67,4% mieszka w miastach i w miastach też ich odsetek wśród ogółu mieszkańców jest wyższy niż na wsi (21,6% wobec 18,7%).

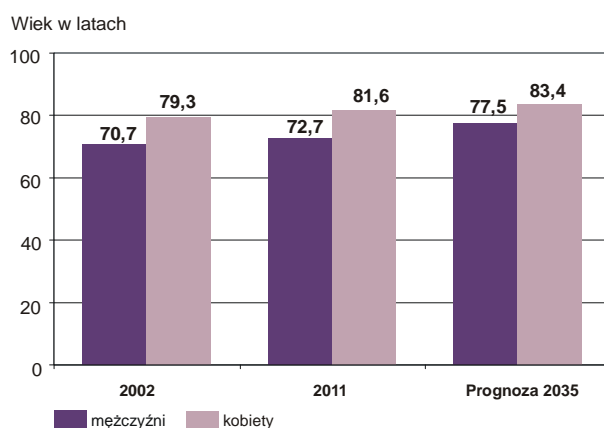
Procentowy udział osób starszych w ogólnej liczbie ludności jest miarą stopnia zaawansowania starości demograficznej. Proces ten spowodowany jest umacnianiem się trendów demograficznych polegających głównie na spadku dzietności kobiet, wzroście przeciętnej długości życia oraz przesuwaniu się wyżów i niżów demograficznych. Według kryteriów przyjętych przez polskiego demografa E. Rosseta wyznacznikiem demograficznej starości jest przekroczenie 12% udziału osób 60-letnich i starszych w ogólnej liczbie ludności. Mimo że odsetek osób starszych wykazuje pewne zróżnicowanie w poszczególnych regionach kraju, w każdym województwie przekracza wartość progową (12%) i wskazuje na zaawansowanie procesu starzenia. Województwo mazowieckie należy do województw, w których odsetek osób w wieku 60 lat i więcej jest najwyższy. Najniższy udział tej grupy wiekowej odnotowano w województwach: warmińsko-mazurskim, lubuskim, pomorskim i wielkopolskim.

Mapa 1. Udział osób starszych w wieku 60 lat i więcej w ogólnej liczbie ludności województw na podstawie wyników NSP 2011

Średnia długość życia mieszkańców Mazowsza urodzonych w 2011 r. wyniesie dla mężczyzn – 72,7 lat, dla kobiet – 81,6 lat. W przeciągu 9 lat, od 2002 r. przeciętne dalsze trwanie życia mężczyzn wzrosło o 2,0 lata, a kobiet o 2,3 lata. Według prognozy demograficznej Głównego Urzędu Statystycznego do 2035 r. przeciętne trwanie życia wzrośnie odpowiednio o 4,8 lat dla mężczyzn oraz o 1,8 lat dla kobiet. Wydłużająca się przeciętna długość życia sprawi, że w perspektywie najbliższych lat proces starzenia będzie się pogłębiał, a liczba seniorów wzrośnie.

Wykres 1. **Trwanie życia w latach 2002, 2011ª oraz prognoza dla 2035 r.**

^a Dane rzeczywiste

Tempo starzenia się społeczeństwa obrazuje również mediana wieku². Wyznaczona na podstawie danych NSP 2011 mediana wieku dla ogółu mieszkańców województwa mazowieckiego wyniosła 38,2 lat; kobiety były starsze – wiek środkowy kobiet wyniósł 40,2 lat wobec 36,4 lat dla mężczyzn.

W 2035 r. statystyczny mieszkaniec Mazowsza będzie w wieku 47,2 lat. Kobiety będą miały średnio 49,0 lat, mężczyźni – 45,3 lat.

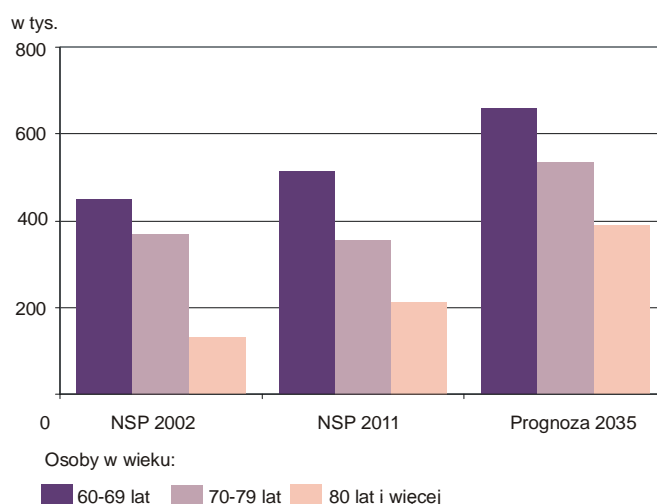
W grupie osób 60 lat i więcej najliczniejszą zbiorowością były osoby w wieku 60-69 lat (47,4%). Osoby w wieku 70-79 lat stanowiły 32,9%, a osoby w wieku 80 lat i starsze – 19,7% ogółu osób starszych. Od roku 2002 zanotowano relatywnie duży wzrost udziału w strukturze ludności osób w wieku 80 lat i więcej (z 13,9% do 19,7%).

Według prognozy GUS – w roku 2035 w województwie mazowieckim zamieszkiwać będzie 1580,8 tys. osób w wieku 60 lat i więcej tj. 28,9% ogółu ludności. Jednocześnie przewiduje się dynamiczny wzrost liczebności najstarszych grup ludności, tj. w wieku 80 lat i więcej: o około 175,9 tys. osób (z 19,7% w 2011 do 24,6% w 2035).

Tak duży wzrost liczby osób w najstarszej grupie wiekowej sprawi, że wzrośnie obciążenie dzieci w późnym wieku produkcyjnym rodzicami będącymi w górnej granicy wiekowej. Wskaźnik wsparcia rodziców (określający liczbę osób w wieku 85 lat i starszych na 100 osób w wieku 50-64 lat) wynoszący w 2011 r. dla województwa mazowieckiego 7,7 w 2035 r. wynosić będzie 13,1.

² Parametr wyznaczający granicę wieku, którą połowa ludności już przekroczyła, a druga połowa jeszcze nie osiągnęła.

Wykres 2. Osoby starsze w wieku 60 lat i więcej według grup wieku w wybranych latach

Zmiany w strukturze ludności według wieku pociągają za sobą określone konsekwencje ekonomiczne, co obrazuje wskaźnik obciążenia demograficznego (tzn. stosunek ludności w wieku nieprodukcyjnym³ do ludności w wieku produkcyjnym⁴). W 2011 r. na każde 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 58 osób w wieku nieprodukcyjnym, dla wieku poprodukcyjnego wskaźnik ten wyniósł 28. Na skutek przewidywanych zmian w poszczególnych kategoriach, ludność w wieku produkcyjnym zostanie w większym niż obecnie stopniu obciążona pracą na rzecz pokolenia w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. W 2035 r. na każde 100 osób w wieku nieprodukcyjnym pracować będą 72 osoby w wieku produkcyjnym. W przypadku wieku poprodukcyjnego wskaźnik ten wzrośnie z 28 notowanych w 2011 r. do 44.

Tabl. 1. Współczynnik feminizacji⁵ osób starszych według grup wieku na podstawie wyników NSP 2011

Wiek	Współczynnik feminizacji		
	Ogółem	Miasta	Wieś
Ogółem 60 lat i więcej	151	154	143
60-64	121	127	106
65-69	135	140	124
70-74	152	159	139
75-79	169	171	164
80-84	192	187	200
85-89	244	241	250
90-94	308	320	291
95-99	383	429	310
100 lat i więcej	479	488	456

³ Ludność w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) i poprodukcyjnym (mężczyźni 65 lat i więcej, kobiety 60 lat i więcej).

⁴ Mężczyźni w wieku 18-64 lat, kobiety 18-59 lat.

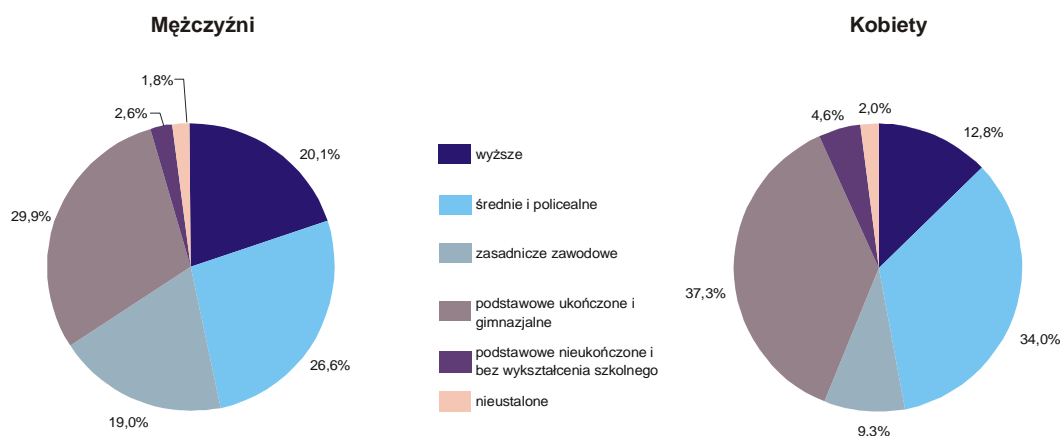
⁵ Liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn.

W populacji ludzi starszych zauważalna jest przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami. Udział kobiet znacząco rośnie w każdej kolejnej grupie wieku starszego. W najmłodszej grupie seniorów (60-64 lata) na 100 mężczyzn przypada 121 kobiet (w miastach 127, na wsi – 106), a w grupie stulatków aż 479 kobiet (w miastach 488, na wsi – 456). Tak duże dysproporcje w udziale mężczyzn i kobiet należących do kategorii seniorów są spowodowane nadumieralnością mężczyzn (ponad poziom umieralności kobiet). Zjawisko to obserwowane jest we wszystkich grupach wieku jednak różnica ta zwiększa się wraz z wiekiem.

Poziom wykształcenia osób starszych jest ogólnie niższy niż młodszych grup społeczeństwa. Najliczniejsze grupy osób starszych legitymują się bowiem wykształceniem podstawowym ukończonym i gimnazjalnym. Wśród osób po 60-tym roku życia osoby o tym poziomie wykształcenia stanowią ponad 34,4% zbiorowości, a osoby z wykształceniem wyższym 15,7%.

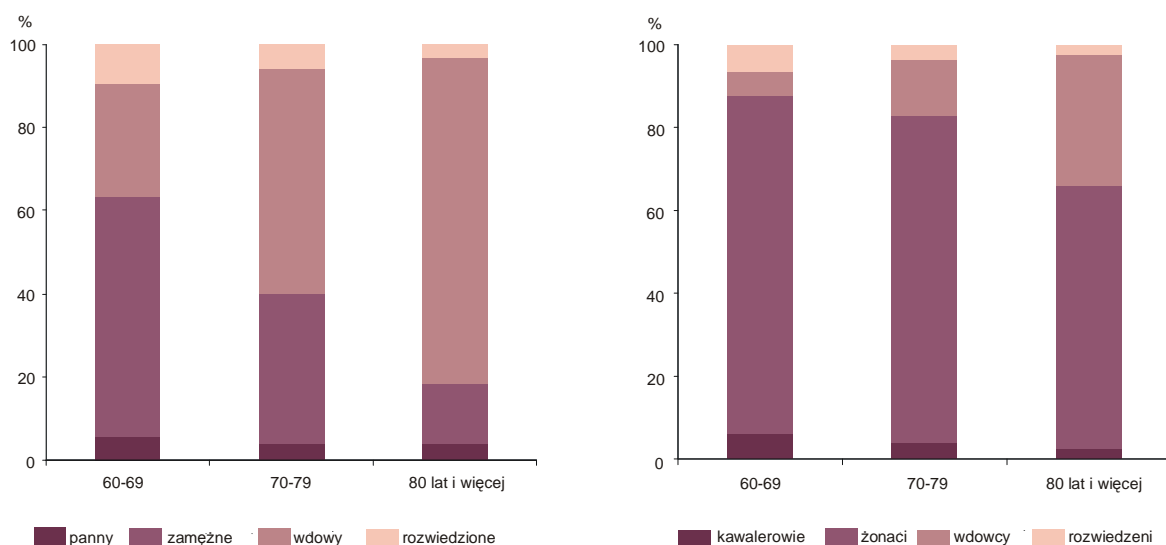
Czynnikiem różnicującym poziom wykształcenia osób w wieku 60 lat i więcej jest podział na płeć. Kobiety w tej grupie wiekowej są gorzej wykształcone niż mężczyźni. Udział kobiet z wykształceniem wyższym wynosił 12,8% wobec 20,1% wśród mężczyzn. Wśród kobiet aż 37,3% legitymowało się wykształceniem podstawowym ukończonym i gimnazjalnym, podczas gdy wśród mężczyzn – 29,9%.

Wykres 3. Osoby starsze w wieku 60 lat i więcej według poziomu wykształcenia i płci na podstawie wyników NSP 2011

W grupie osób starszych w wieku 60 lat i więcej według stanu cywilno-prawnego w województwie mazowieckim w 2011 roku największy udział stanowiły osoby pozostające w związku małżeńskim – 55,5 %. Wysoki odsetek stanowiły również osoby owdowiałe – 33,5 %. Udział procentowy kawalerów i panien oraz osób rozwiedzionych był najniższy – 10,8 %. Należy zwrócić uwagę, że aż 44,3 % osób w tym wieku to osoby samotne (kawalerowie/panny, wdowcy/wdowy, rozwiedzeni i w separacji).

Wykres 4. Osoby starsze w wieku 60 lat i więcej według stanu cywilno-prawnego w woj. mazowieckim na podstawie NSP 2011 (udział %)

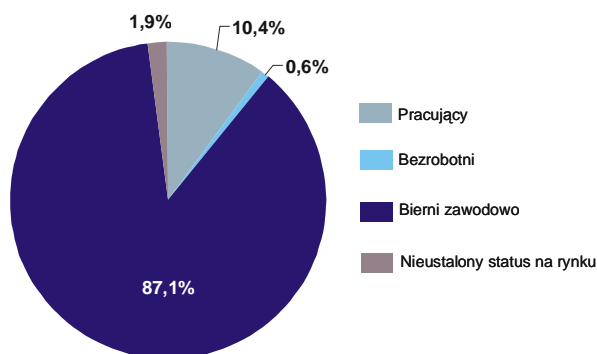
Porównując dane według stanu cywilnego osób starszych 60 lat i więcej z podziałem na płeć wyraźna jest dysproporcja w udziałach procentowych osób pozostających w związku małżeńskim i owdowiałych. Wraz z wiekiem rośnie udział osób owdowiałych, a maleje udział osób pozostających w związku małżeńskim. Jednak starsze kobiety częściej niż mężczyźni w tym samym wieku są osobami samotnymi. W 2011 r. odsetek panien w wieku 60 lat i więcej wyniósł 4,6%, zaś kawalerów – 4,8%. Natomiast 77,6% starszych mężczyzn było żonatych i jedynie 40,8% kobiet (prawie dwukrotnie mniej). Dla wdowców i wdów było to odpowiednio: 12,3% i 47,6%. Generalnie rzecz biorąc, kobiety w wieku 60 lat i więcej pozostające w stanie wolnym (panna, wdowa, rozwiedziona) stanowią 59,0%, zaś mężczyźni w tym wieku zaledwie 22,1%. Różnice te wynikają głównie z większej umieralności mężczyzn i powiększają się wraz z wiekiem. Aż 85,4% kobiet w wieku 80 lat i więcej było bez partnera, podczas gdy w przypadku mężczyzn udział ten wyniósł 36,4%. Fakt ten wydaje się być szczególnie istotnym z punktu widzenia organizacji pomocy i opieki nad osobami starszymi, gdyż wraz z wiekiem (w szczególności po 80 roku życia) znacząco pogarsza się stan zdrowia. I o ile starsi mężczyźni mogą liczyć na pomoc swoich partnerek, o tyle starsze kobiety zdane są na dzieci, dalszą rodzinę czy opiekę instytucjonalną⁶.

Stan zdrowia często nie pozwala osobom starszym kontynuować pracy zawodowej. Większość z nich po osiągnięciu wieku emerytalnego pozostaje bierna, ale część pracuje lub aktywnie poszukuje pracy. Zgodnie z wynikami NSP 2011 – 87,1% ludności w starszym wieku stanowiły osoby bierne zawodowo,

⁶ Za Rynek pracy i wykluczenie społeczne w kontekście percepcji Polaków – Diagnoza społeczna 2009, Raport tematyczny, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2009, s. 76.

11,0% osób pracowało lub aktywnie poszukiwało pracy, będąc gotowymi do jej podjęcia. Zdecydowaną większość aktywnych ekonomicznie osób starszych stanowią osoby pracujące, skala bezrobocia wśród ludności w wieku 60 lat i więcej jest niewielka.

Wykres 5. **Struktura osób starszych w wieku 60 lat i więcej według statusu na rynku pracy na podstawie wyników NSP 2011**

Aktywność ekonomiczna starszych mężczyzn jest prawie trzykrotnie wyższa niż kobiet, trzeba jednak pamiętać, że większość mężczyzn przechodzi na emeryturę w późniejszym wieku niż kobiety. Ponad dwukrotnie wyższa jest w tej zbiorowości aktywność mieszkańców miast w porównaniu z ludnością wsi. Współczynniki aktywności zawodowej⁷ starszych mieszkańców miast są we wszystkich pięcioletnich grupach wieku wyższe niż wśród osób zamieszkałych na wsi.

Tabl. 2. **Aktywność ekonomiczna osób starszych w wieku 60 lat i więcej według grup wieku w 2011 r. na podstawie wyników NSP 2011**

Wyszczególnienie	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawodowo	Nieustalony status na rynku pracy	Współczynnik aktywności zawodowej	Wskaźnik zatrudnienia	Stopa bezrobocia
		razem	pracujący	bezrobotni					
60-64 lat	319,5	82,4	76,4	6,0	230,8	6,4	26,3	24,4	7,3
65-69 lat	194,7	21,4	20,7	0,7	170,3	3,0	11,2	10,8	3,1
70-74 lat	188,5	10,3	10,2	0,1	175,5	2,6	5,6	5,5	1,3
75 lat i więcej	382,5	5,7	5,7	–	368,9	7,9	1,5	1,5	–

⁷ Stosunek liczby aktywnych zawodowo do sumy aktywnych i biernych zawodowo.

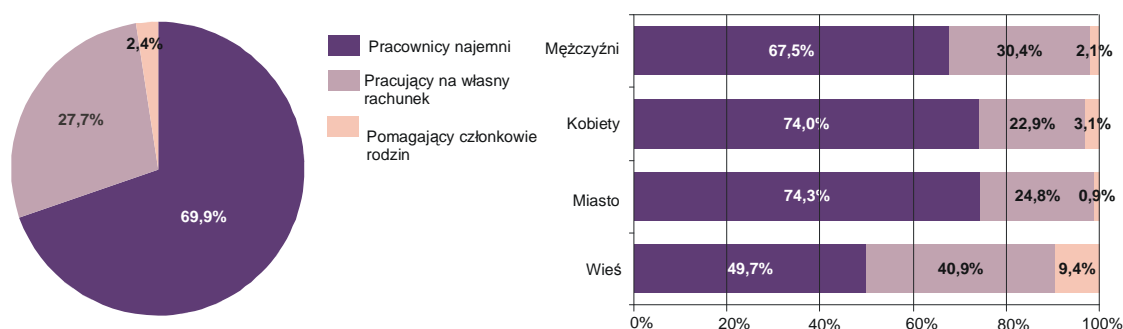
Wiek jest cechą, która wyraźnie wpływa na kształtowanie się wskaźnika aktywności zawodowej. W starszych grupach wieku zaangażowanie zawodowe stopniowo maleje. Jednak dłuższe pozostawanie w zatrudnieniu jest szansą na podtrzymanie poziomu życia osoby starszej, na poczucie przydatności społecznej, a jednocześnie na spadek wydatków na pokrycie kosztów emerytur.

Wśród ogółu pracujących w wieku 60 lat i więcej największą grupę stanowią pracownicy najemni – 69,9 % (w tym zdecydowana większość to pełnozatrudnieni). Pracujący na własny rachunek stanowią 27,7%, a pomagający bez wynagrodzenia członkowie rodziny – 2,4%.

Kobiety w porównaniu z mężczyznami stosunkowo częściej pracują w charakterze pracowników najemnych (74,0% ogółu pracujących kobiet wobec 67,5% ogółu pracujących mężczyzn) oraz pomagających członków rodziny (odpowiednio 3,1% wobec 2,1%). Mężczyźni natomiast znacznie częściej niż kobiety pracują na własny rachunek (30,4 % wobec 22,9%).

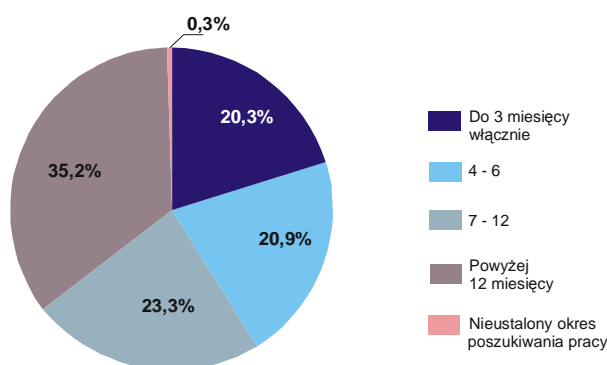
Mieszkańcy wsi relatywnie częściej niż mieszkańcy miast pracują na własny rachunek oraz jako pomagający członkowie rodzin, co wynika ze specyfiki wiejskiego rynku pracy, a głównie z jego powiązań z indywidualnymi gospodarstwami rolnymi. Pracujący na własny rachunek stanowią 40,9% pracujących, mieszkających na wsi, a pomagający członkowie rodzin – 9,4%; analogiczne odsetki liczone w odniesieniu do pracujących mieszkańców miast wynoszą 24,8% oraz 0,9%. Pracownicy najemni stanowią 49,7% ogółu pracujących zamieszkałych na wsi, a w przypadku analogicznej zbiorowości mieszkających w miastach udział ten wynosi 74,3%.

Wykres 6. Struktura pracujących w wieku 60 lat i więcej według statusu zatrudnienia w 2011 r. na podstawie wyników NSP 2011

Według danych NSP 2011, spośród ogółu osób w wieku 60 lat i więcej spełniających kryteria zaliczenia do bezrobotnych⁸ 20,3% poszukiwało pracy przez okres do 3 miesięcy, a 35,2 % było długotrwale bezrobotnymi (tzn. aktywnie poszukiwało pracy przez ponad 12 miesięcy). W populacji bezrobotnych kobiet odsetek poszukujących pracy do 3 miesięcy był wyższy niż w populacji bezrobotnych mężczyzn (26,9% wobec 18,6%), a długotrwale bezrobotnych – niższy (26,6% wobec 37,4%). Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania – odsetek poszukujących pracy najkrócej i najdłużej był wyższy w miastach niż wśród mieszkańców wsi (21,2% bezrobotnych w miastach poszukiwało pracy do 3 miesięcy, a 35,4 % – powyżej roku; na wsi odsetki te wynosiły odpowiednio 16,7 % i 34,5%).

Wykres 7. Struktura bezrobotnych w wieku 60 lat i więcej według okresu poszukiwania pracy w 2011 r. na podstawie wyników NSP 2011

Główne źródło utrzymania osób starszych powyżej 60 roku życia stanowią emerytury. Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r. stanowiły one źródło utrzymania dla 81,0% osób w tym wieku. Drugim źródłem utrzymania były renty – 6,5%. Dochody z pracy najemnej jako źródło utrzymania zadeklarowało 58,9 tys. osób tj. 5,4% osób starszych, 2,2% otrzymywało dochody z pracy na własny rachunek. Rozpatrując strukturę ludności według źródeł utrzymania można zauważyć różnice w zależności od płci. Głównym źródłem utrzymania dla 74,8% mężczyzn i 85,1% kobiet są emerytury i renty. Zwraca jednak uwagę fakt, że dochody z pracy najemnej oraz z pracy na rachunek własny częściej uzyskiwali mężczyźni niż kobiety.

⁸ Bezrobotni są to osoby w wieku 15–74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki:
 – w okresie badanego tygodnia (od 25 do 31 marca) nie były osobami pracującymi,
 – aktywnie poszukiwały pracy, tzn. w okresie od 1 do 31 marca podjęły konkretne działania, aby znaleźć pracę,
 – były zdolne/gotowe podjąć pracę w tygodniu badanym i następnym.

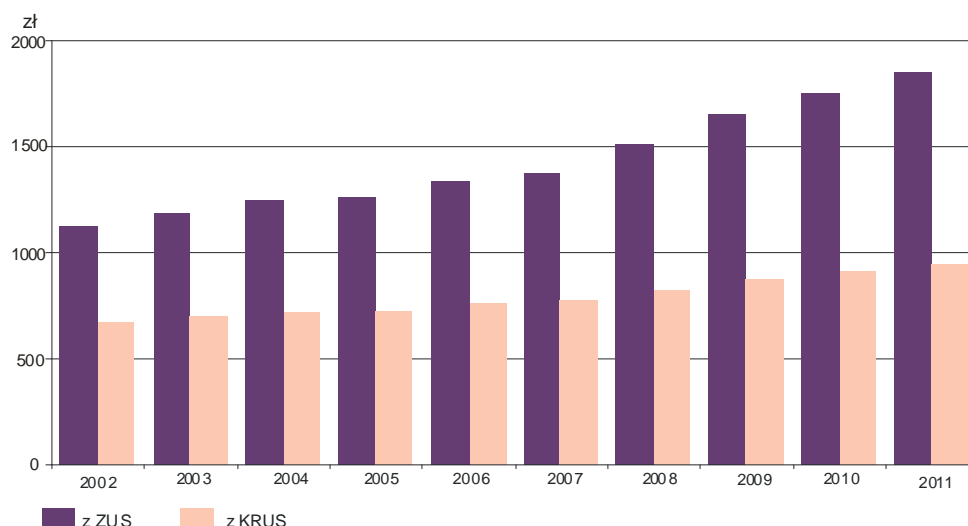
Tabl. 3. Osoby starsze w wieku 60 lat i więcej według płci i głównego źródła utrzymania^a na podstawie wyników NSP 2011

Wyszczególnienie	Ogółem		Mężczyźni	Kobiety
	w tys.	w odsetkach		
Ogółem	1085,2	100,0	100,0	100,0
dochody z pracy najemnej	58,9	5,4	9,1	3,0
na własny rachunek	23,8	2,2	4,0	1,0
emerytury	878,9	81,0	74,8	85,1
renty	70,2	6,5	6,1	6,7
zasiłki i świadczenia	7,0	0,6	1,3	0,2
Pozostałe źródła dochodów osobno nie wymienione	6,0	0,6	0,9	0,3
Na utrzymaniu	18,5	1,7	1,7	1,7

a W podziale według głównego źródła utrzymania nie uwzględniono dochodów z własności i nieustalonego źródła utrzymania.

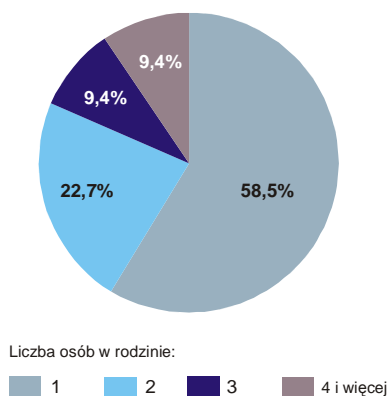
Głównym wyznacznikiem sytuacji materialnej osób starszych jest przede wszystkim wysokość otrzymywanej emerytury. W Polsce świadczenia emerytalne wypłacane są z dwóch systemów ubezpieczeniowych: pozarolniczego (ZUS) i rolniczego (KRUS) systemu ubezpieczeń społecznych. Przeciętna miesięczna emerytura z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w województwie mazowieckim w okresie I–XII 2011 r. wyniosła 1844,81 zł. Natomiast przeciętna miesięczna emerytura wypłacana z Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego – 978,26 zł.

Wykres 8. Przeciętne miesięczne świadczenie emerytalne w latach 2002-2011

Porównując przeciętną wysokość emerytury w województwie pomiędzy 2002 a 2011 rokiem zauważalny jest stały wzrost wysokości średniej emerytury w obu systemach. Jednak w dalszym ciągu widoczny jest dystans między dochodem emerytów a dochodem osób aktywnych zawodowo. W 2011 r. relacja przeciętnej miesięcznej emerytury brutto z pozarolniczego systemu ubezpieczeń społecznych do przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej wyniosła dla Polski – 62,0%. W przypadku przeciętnej miesięcznej emerytury brutto z KRUS relacja ta jest jeszcze niższa – 34,6%⁹. Stąd też duża liczba osób starszych korzysta z systemu świadczeń pomocy społecznej. W województwie mazowieckim w 2011 r. z systemu świadczeń pomocy społecznej korzystało 36775 rodzin emerytów i rencistów¹⁰. Największą grupę objętych pomocą społeczną rodzin stanowiły gospodarstwa jednoosobowe.

Wykres 9. Rodziny emerytów i rencistów korzystające ze świadczeń pomocy społecznej według liczby osób w rodzinie

Stan zdrowia w wieku podeszłym charakteryzuje się rosnącym prawdopodobieństwem śmierci, wielochorobowością, zaburzeniami stanu funkcjonalnego, ograniczoną sprawnością, co prowadzi do ograniczeń fizjo-psycho-społecznych i uzależnienia od innych. Czynnikiem prognozującym jakość życia w wieku podeszłym – obok zdrowia – jest utrzymanie autonomii i kontroli nad własnym życiem. Samodzielność ludzi starszych wiekiem jest pojęciem wielowymiarowym i oznacza zarówno samodzielność funkcjonalną w czynnościach dnia codziennego, samodzielność ekonomiczną, jak i możliwość kontrolowania własnego życia oraz podejmowania decyzji dotyczących własnej sytuacji życiowej. Wzrost starości demograficznej przekłada się na zwiększenie potrzeb zdrowotno-opiekuńczych osób starszych wiekiem, a tym samym konieczność zwiększenia nakładów finansowych na ochronę zdrowia i pomoc społeczną.¹¹

⁹ Za Emerytury i renty w 2011 r., GUS, Warszawa 2012, s.29.

¹⁰ Za rodzinę emerytów i rencistów należy uznać rodzinę, w której wyłącznym lub głównym (przeważającym) źródłem utrzymania jest emerytura lub renta.

¹¹ Za Jaszczak-Kuźmińska D., Michalska K., Przemoc w rodzinie wobec osób starszych, MPIPS, Warszawa 2010, s.36.

Osoby w starszym wieku są w bardzo dużym stopniu konsumentami świadczeń zdrowotnych. W 2011 r. ogółem w ambulatoryjnych zakładach opieki zdrowotnej udzielono łącznie 40533,6 tys. porad, z tego 25,4 % osobom w wieku 65 lat i więcej.

Tabl. 4. **Porady udzielone^a w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej w 2011 r.**

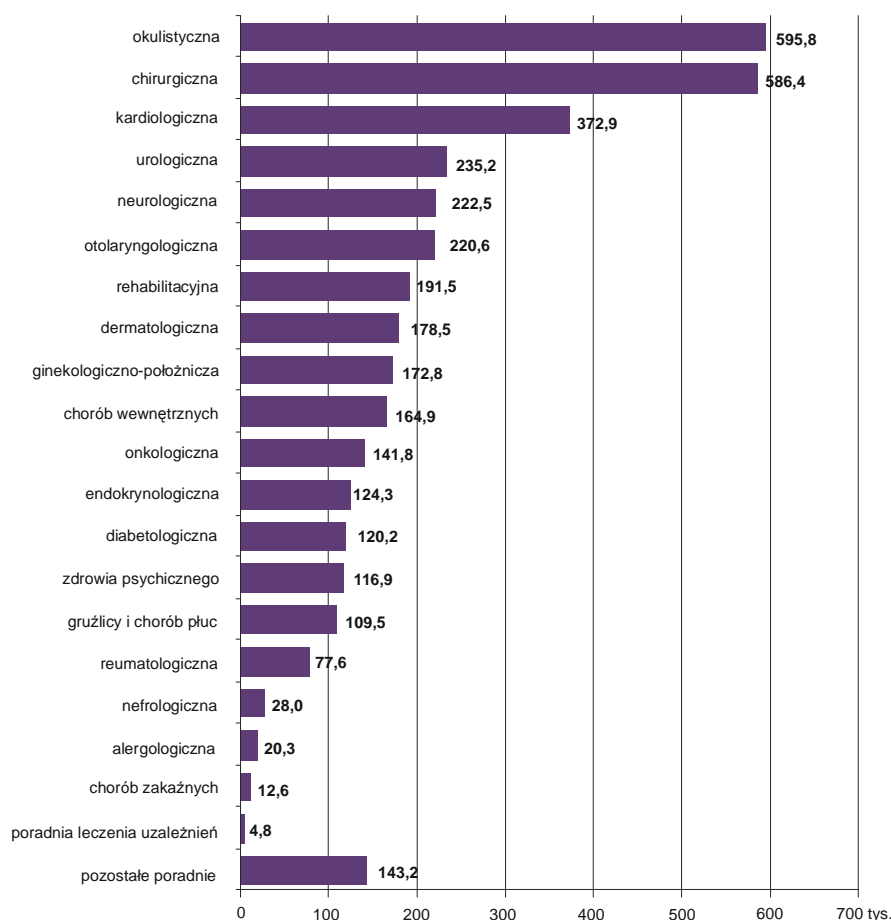
Wyszczególnienie	Ogółem		Z liczby ogółem osobom w wieku 65 lat i więcej	
	w tys.		w odsetkach	
Porady udzielone	40533,6	10278,7	25,4	
w podstawowej opiece zdrowotnej	18425,3	5712,1	31,0	
w opiece specjalistycznej	22108,3	4566,6	20,7	
lekarskie	17357,8	3840,4	22,1	
stomatologiczne	4750,5	726,2	15,3	

^a łącznie z poradami finansowanymi przez pacjentów (środki niepubliczne); bez porad udzielonych w izbach przyjęć szpitali ogólnych

W liczbie porad udzielonych przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej i lekarza rodzinnego, 31,0% stanowiły porady udzielone osobom w wieku 65 lat i więcej. Z analizy porad w zakresie opieki specjalistycznej wynika, że osoby starsze rzadziej korzystały z tego typu świadczeń. Odsetek porad udzielonych w specjalistycznej ambulatoryjnej opiece zdrowotnej osobom starszym wyniósł 20,7% i był znacząco niższy niż w przypadku podstawowej opieki zdrowotnej.

W zakresie specjalistycznej lekarskiej opieki zdrowotnej najwięcej porad osobom w wieku 65 lat i więcej udzielono w poradniach: okulistycznych (595,8 tys.), chirurgicznych (586,4 tys.) oraz kardiologicznych (372,9 tys.). Ponad połowa (52,2%) wszystkich udzielonych porad urologicznych dotyczyła osób starszych. Podobnie w przypadku porad w zakresie kardiologii i diabetologii, prawie połowa (odpowiednio 47,9% i 46,4%) odbiorców tych świadczeń stanowiły osoby w wieku 65 lat i więcej.

Wykres 10. Specjalistyczne porady lekarskie w wybranych poradniach udzielone osobom w wieku 65 lat i więcej

Wśród osób, którym udzielono pomocy w trakcie wyjazdów zespołów ratownictwa medycznego również przeważały osoby starsze. Szybką pomoc medyczną w nagłych wypadkach udzielono 413,3 tys. osób w tym 41,7% stanowiły osoby w wieku 65 lat i więcej.

Starzenie się oznacza ograniczenie sprawności i samodzielności życiowej, stąd osoby starsze pozbawione opieki ze strony bliskich często podejmują decyzję o zamieszkaniu w domu opieki społecznej. Placówki te świadczą usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, przeznaczona dla osób wymagających całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogących samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu.

Na terenie województwa mazowieckiego działało 90 domów pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku. Według stanu w dniu 31 XII 2011 r. zamieszkiwało w nich 3338 osób. Większość pensjonariuszy to kobiety – 63,9% oraz osoby w wieku 80 lat i więcej – 61,7%.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzona analiza pozwala na stwierdzenie, że proces starzenia się ludności będzie się pogłębiał, a liczba osób starszych będzie nadal wzrastać. Wydłużanie się przeciętnego trwania życia, powoduje, że wiek starszy osiąga coraz większa liczba ludności. Wpływ na to ma m.in. postęp w ochronie zdrowia i poprawa warunków życia.

Sama zbiorowość osób starszych jest silnie zróżnicowana. Większość osób starszych to kobiety, ich udział znacząco rośnie w każdej kolejnej grupie wieku starszego. Kobiety w tej kategorii wiekowej są gorzej wykształcone niż mężczyźni. Największą grupę kobiet stanowią wdowy, podczas gdy wśród mężczyzn najliczniejszą grupę stanowią żonaci. Prawie 90% osób w wieku 60 lat i więcej to osoby biernie zawodowo, głównie z powodu zakończonej z racji wieku kariery zawodowej.

Osoby starsze charakteryzują się gorszym stanem zdrowia, wyrażającym się większą liczbą osób chorujących przewlekle, liczbą chorób przypadających na jedną osobę oraz liczbą osób niepełnosprawnych. To oznacza, że więcej osób potrzebuje pomocy, aby utrzymać samodzielność również na późniejszym etapie życia. Jest to więc okazja do rozwoju sektora usług i powstania nowych miejsc pracy. Osoby starsze stanowią będą również coraz liczniejszą grupę konsumentów i należy stworzyć dogodne warunki dla rozwoju rynku dóbr i usług dla nich przeznaczonych. Warto również zwrócić uwagę, że osoby starsze nie tylko wymagają opieki i pomocy, ale mają też wiele do zaoferowania młodszym pokoleniom.